GENERATIV SUN’IY INTELLEKT VA FRANSUZ TILINI CHET TILI SIFATIDA O‘QITISH: ILMIY BILIMLARNING HOZIRGI HOLATI, PEDAGOGIK SHARTLAR VA MAS’ULIYATLI INTEGRATSIYA modeli

G’ijduvon tuman 4-son texnikum fransuz tili fani o’qituvchisi

Ziyodulloyeva Zarina Telmon qizi

Annotatsiya

Generativ sun’iy intellekt tizimlarining rivojlanishi til ta’limida yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Bunday vositalar dialoglar tuzish, matnlarni qayta ifodalash, mashqlar yaratish, yozma ishlar yuzasidan fikr-mulohaza berish va kommunikativ vaziyatlarni modellashtirishda qo‘llanishi mumkin. Biroq ushbu vositalarning mavjudligi o‘z-o‘zidan ularning pedagogik samaradorligini isbotlamaydi. Sun’iy intellekt noto‘g‘ri ma’lumot berishi, o‘quvchi darajasiga mos kelmaydigan tavsiyalar yaratishi yoki ortiqcha foydalanilganda mustaqil fikrlashga sarflanadigan aqliy harakatni kamaytirishi mumkin.

Mazkur maqolada til o‘rganishda sun’iy intellektdan foydalanishga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqotlar tanqidiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda so‘nggi yillardagi adabiyot sharhlari va UNESCOning ta’lim hamda ilmiy tadqiqotlarda generativ sun’iy intellektdan foydalanish bo‘yicha tavsiyalari asosiy manba sifatida qo‘llanadi.

Tadqiqot hujjatli va talqiniy yondashuvga asoslangan. Tahlilda pedagogik qo‘llanish sohalari, o‘lchangan natijalar, tadqiqot metodologiyasidagi cheklovlar, etik muammolar va mas’uliyatli joriy etish shartlari ko‘rib chiqiladi.

Mavjud adabiyotlar sun’iy intellektdan yozma nutq, suhbat mashqlari va qayta aloqa olishda foydalanish istiqbolli bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, vositalar, ta’lim kontekstlari va natijalarni o‘lchash usullari o‘rtasida katta farqlar mavjud. Tadqiqotlarning muhim qismi ingliz tiliga va o‘quvchilarning subyektiv fikrlariga qaratilgan. Shu sababli xulosalarni fransuz tilini o‘qitishning barcha sharoitlariga avtomatik ravishda tatbiq etib bo‘lmaydi.

Maqolada besh bosqichli integratsiya modeli taklif qilinadi: maqsadni belgilash, vositani tanlash, o‘zaro ishlash jarayonini yo‘naltirish, yaratilgan natijalarni tekshirish va mustaqil o‘rganishni baholash. Xulosada til ta’limida yanada ishonchli, shaffof va mahalliy sharoitlarga mos empirik tadqiqotlar zarurligi ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: generativ sun’iy intellekt, fransuz tili, til o‘rganish, avtomatlashtirilgan qayta aloqa, sun’iy intellekt savodxonligi, mustaqil ta’lim, etika, hujjatli tadqiqot.

1. Kirish

Sun’iy intellekt ta’lim sohasida bir necha o‘n yildan buyon qo‘llanib kelinmoqda. Uning dastlabki amaliy ko‘rinishlari orasida aqlli o‘quv tizimlari, nutqni avtomatik aniqlash vositalari, imlo tekshirgichlar va yozma ishlarni baholash dasturlari mavjud.

Matn yaratish va tabiiy tildagi ko‘rsatmalarga javob berish qobiliyatiga ega generativ sun’iy intellekt tizimlarining ommalashuvi ushbu vositalarni o‘qituvchilar va o‘quvchilar uchun yanada qulaylashtirdi.

Til o‘rganishda bunday vositalar suhbatlarni modellashtirish, matnning bir nechta variantini tayyorlash, grammatik qoidalarni tushuntirish va muayyan mavzu asosida mashqlar yaratishda qo‘llanishi mumkin.

Fransuz tilini chet tili sifatida o‘qitishda bu imkoniyatlar bir qator ehtiyojlarga javob berishi mumkin. O‘quvchilarga muntazam ravishda til mahsulini yaratish, tushunarli qayta aloqa olish va o‘rganilgan grammatik shakllarni turli vaziyatlarda qo‘llash imkoniyati kerak. Ayrim sinflarda o‘qituvchining har bir o‘quvchi bilan individual ishlash vaqti cheklangan bo‘ladi. Raqamli vositalar qo‘shimcha mashq muhiti yaratishi, ayniqsa, o‘quvchi tushuntirish so‘rashi yoki javobini qayta ifodalashi mumkin bo‘lgan vaziyatlarda foyda berishi ehtimol.

Bunday vositalar o‘qituvchiga darajalarga moslashtirilgan mashg‘ulot materiallarini tayyorlashda ham yordam berishi mumkin.

Biroq ushbu imkoniyatlarga ehtiyotkorlik bilan yondashish lozim. Generativ tizim grammatik qoidani noto‘g‘ri tushuntirishi, grammatik jihatdan mumkin bo‘lgan, lekin pragmatik jihatdan g‘alati ifodani taklif qilishi yoki ishonchli ko‘ringan, ammo

asoslanmagan ma’lumot yaratishi mumkin. Boshlang‘ich darajadagi o‘quvchilar bunday xatolarni har doim ham aniqlay olmaydilar.

Bundan tashqari, sun’iy intellekt yordami bilan yozilgan matnning uzunroq yoki grammatik jihatdan to‘g‘riroq bo‘lishi o‘quvchi shu darajadagi matnni mustaqil yoza olishini anglatmaydi. Yordam bilan bajarilgan topshiriq natijasi va haqiqiy o‘zlashtirish darajasi bir-biridan farq qiladi.

UNESCOning tavsiyalarida inson manfaatlarini markazga qo‘yish, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish va texnologiyalarni pedagogik jihatdan tekshirish zarurligi ta’kidlanadi (Miao va Holmes, 2023).

Shu bilan birga, sun’iy intellekt va til o‘rganishga oid ilmiy sharhlar ushbu sohaning tez o‘zgarayotganini ko‘rsatadi. Tadqiqotlarda turli vositalar, metodologiyalar va o‘lchovlar qo‘llanadi. Ko‘plab ishlarning ingliz tiliga qaratilgani boshqa tillar va ta’lim muhitlari uchun xulosalarni umumlashtirish imkoniyatini cheklaydi.

Mazkur maqolaning asosiy savoli quyidagicha:

Generativ sun’iy intellekt fransuz tilini o‘rganishni o‘quvchining mustaqil fikrlashini zaiflashtirmasdan va o‘qituvchining pedagogik rolini almashtirmasdan qanday qo‘llab-quvvatlashi mumkin?

Ushbu savol doirasida uchta kichik savol ko‘rib chiqiladi:

1. Til o‘rganishda sun’iy intellektdan foydalanishning qaysi shakllari ilmiy adabiyotlarda yoritilgan?
2. Qanday daliliy cheklovlar, xavflar va tengsizliklar hisobga olinishi kerak?
3. Texnologiyadan foydalanishni tekshiriladigan o‘quv maqsadlari bilan bog‘lash uchun qanday model taklif etish mumkin?

Maqola hujjatli-tanqidiy tahlil hisoblanadi. Unda o‘quvchilar yoki o‘qituvchilardan yig‘ilgan yangi empirik ma’lumotlar mavjud emas. Maqsad — istiqbolli foydalanish imkoniyatlari, adabiyotlarda qayd etilgan natijalar va hali ochiq qolayotgan savollarni bir-biridan ajratish.

2. Metodologiya

2.1. Tadqiqot dizayni

Tadqiqot hujjatli, bayoniy va tanqidiy sharh shaklida olib boriladi. U to‘liq tizimli sharh sifatida taqdim etilmaydi, chunki oldindan ro‘yxatdan o‘tkazilgan protokol, mustaqil manba tanlash jarayoni va barcha tegishli nashrlarni qamrab oluvchi qidiruv amalga oshirilmagan.

Shuning uchun xulosalar barcha mavjud tadqiqotlarning to‘liq statistik umumlashtirilishi emas, balki tekshirilishi mumkin bo‘lgan manbalarga tayangan tanqidiy tahlildir.

2.2. Hujjatli manbalar

Asosiy manbalar quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- UNESCOning ta’lim va ilmiy tadqiqotlarda generativ sun’iy intellektdan foydalanish bo‘yicha tavsiyalari (Miao va Holmes, 2023);
- Chan va Hu (2024) tomonidan generativ sun’iy intellektning til o‘qitish va o‘rganishda qo‘llanishiga bag‘ishlangan adabiyotlar sharhi;
- Crompton va hammualliflarning (2024) sun’iy intellekt bilan boyitilgan til ta’limidagi tadqiqot yo‘nalishlariga oid sharhi;
- Lee, Choe, Zou va Jeonning (2025) til darslarida generativ sun’iy intellektdan foydalanish bo‘yicha tizimli sharhi;

- Mohebbi (2024) tomonidan til o‘rganishda mustaqillik va o‘zini o‘zi boshqarishga bag‘ishlangan tadqiqotlar sharhi;
- Yevropa Kengashining til kompetensiyalari va faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuvga oid hujjatlari.

Ushbu manbalar til o‘qitish bilan bevosita bog‘liqligi, umumlashtiruvchi yoki institutsional xususiyati va bibliografik ma’lumotlarini tekshirish mumkinligi asosida tanlangan.

Ingliz tiliga oid tadqiqotlar ehtiyotkorlik bilan qo‘llanadi. Ular ayrim pedagogik mexanizmlarni tushunishga yordam beradi, biroq sun’iy intellektning barcha fransuz tili o‘rganuvchilari uchun samaradorligini bevosita isbotlamaydi.

2.3. Tahlil kategoriyalari

Manbalar quyidagi besh yo‘nalish bo‘yicha tahlil qilinadi:

1. Sun’iy intellekt vositalarining pedagogik vazifalari.
2. Rivojlantirilishi ko‘zlangan til ko‘nikmalari.
3. O‘lchangan natijalarning turi.
4. Tadqiqot metodologiyasining sifati va cheklovlari.
5. Etik, ijtimoiy va institutsional masalalar.

Bu yondashuv o‘quvchining vositadan qoniqishi yoki uni foydali deb hisoblashi bilan til ko‘nikmalaridagi o‘zgarishlarni farqlash imkonini beradi. Shuningdek, darhol kuzatilgan natijalar uzoq muddatli o‘zlashtirish bilan tenglashtirilmaydi.

2.4. Ehtiyot choralari va metodologik cheklovlar

Tahlil tanlangan manbalarga asoslangan bayoniy sharhdir. Manbalar ikki mustaqil tadqiqotchi tomonidan alohida kodlanmagan va barcha nashrlarning to‘liq soni haqida da’vo qilinmaydi.

Boshqa mualliflarning sharhlarida keltirilgan tadqiqotlar soni ushbu maqolaning mustaqil tanlangan korpusi hajmini anglatmaydi.

Kelgusidagi tizimli sharhda ma’lumotlar bazalari, qidiruv so‘rovlari, kiritish va chiqarib tashlash mezonlari, metodologik sifatni baholash va manbalarni tanlash jarayoni batafsil bayon qilinishi lozim.

3. Hujjatli tahlil natijalari

3.1. Generativ sun’iy intellektning asosiy pedagogik vazifalari

Tahlil qilingan ishlarda bir nechta takrorlanuvchi qo‘llanish yo‘nalishlari ko‘zga tashlanadi.

Birinchi yo‘nalish — suhbatdosh sifatida foydalanish.

O‘quvchi restoran, mehmonxona, universitet yoki kasbiy muhitdagi suhbatni modellashtirishi mumkin. Bu muloqot iboralarini takrorlash, nutq ravonligini mashq qilish va aniqlashtiruvchi savollar berishni o‘rganish uchun qulay imkoniyat yaratadi.

Biroq sun’iy intellekt bilan suhbat haqiqiy insonlar o‘rtasidagi muloqotning barcha xususiyatlarini takrorlamaydi. Javoblar haddan tashqari hamkorona, oldindan taxmin qilinadigan yoki ayrim hissiy va ijtimoiy jihatlardan xoli bo‘lishi mumkin.

Ikkinchi yo‘nalish — yozma nutqqa qayta aloqa berish.

Vosita xatolarni ko‘rsatishi, matnni qayta ifodalashi yoki bir nechta grammatik shakl o‘rtasidagi farqni tushuntirishi mumkin. Biroq bu yordam o‘quvchi dastlabki matn bilan tavsiya etilgan variantni taqqoslaganda, o‘zgarishlarni aniqlaganda va ularni nima sababdan qabul qilganini tushuntirganda samaraliroq o‘quv jarayoniga aylanishi mumkin.

Agar o‘quvchi avtomatik tuzatishni tahlilsiz ko‘chirsa, matn yaxshilanishi mumkin, lekin uning mustaqil yozish ko‘nikmasi rivojlanmasligi ehtimoli bor.

Uchinchi yo‘nalish — o‘quv materiallarini yaratish.

O‘qituvchi sun’iy intellektdan muayyan mavzu va darajaga mos dialoglar, bo‘sh joylarni to‘ldirish mashqlari, tushunishni tekshirish savollari yoki matnning turli murakkablikdagi variantlarini tayyorlashda foydalanishi mumkin.

Bunday yondashuv vaqtni tejashi mumkin, ammo tilning to‘g‘riligi, topshiriqning murakkabligi, ko‘rsatmalarning izchilligi va madaniy jihatdan mosligi o‘qituvchi tomonidan tekshirilishi zarur.

To‘rtinchi yo‘nalish — tushuntirish va qayta ifodalash.

O‘quvchi grammatik qoidaning soddaroq izohini yoki bir nechta qiyosiy misolni so‘rashi mumkin. Bu jarayon o‘quvchi savolni aniq ifodalasa, javobni tekshirsa va

keyinchalik mustaqil topshiriqqa qaytsa, o‘zini o‘zi boshqarib o‘rganishni qo‘llab-quvvatlashi mumkin.

Biroq tizim har bir qiyinchilikda tayyor javobni taqdim etsa, o‘quvchining mustaqil izlanishiga ajratadigan vaqti kamayishi mumkin.

3.2. O‘rganilayotgan ko‘nikmalar va natijalar turlari

So‘nggi yillardagi sharhlarda yozma nutq, og‘zaki mashqlar, qayta aloqa va o‘quvchilarning texnologiyaga munosabati ko‘p uchraydigan tadqiqot yo‘nalishlaridir.

Lee va hammualliflarning 2025-yilda chop etilgan tizimli sharhi 2023–2024-yillarda nashr qilingan empirik tadqiqotlarni tahlil qiladi. Unda oliy ta’lim kontekstlari va ingliz tili muhim o‘rin tutishi, shuningdek, o‘quvchilarning o‘zlari bildirgan fikrlar va yozma nutq natijalariga katta e’tibor qaratilishi qayd etiladi.

Bu xususiyatlar natijalarni boshqa kontekstlarga ko‘chirishda ehtiyotkorlik zarurligini anglatadi, ayniqsa, fransuz tilini maktab yoshidagi yoki boshlang‘ich darajadagi o‘quvchilarga o‘rgatishda.

Natijalarni kamida to‘rt toifaga ajratish mumkin:

1. Qabul qilish va munosabat: foydalilik haqidagi fikrlar, ishonch, qoniqish va vositadan foydalanish istagi.
2. Faollik va jarayon: foydalanish chastotasi, sarflangan vaqt, qayta tahrirlash soni va o‘zaro muloqot sifati.
3. Darhol kuzatiladigan natija: vosita yordamida bajarilgan topshiriqning sifati.
4. Mustaqil ko‘nikma va bilimni ko‘chirish: yordamchisiz va ma’lum vaqt o‘tgach yangi vazifada ko‘nikmani qayta qo‘llay olish.

Ushbu toifalar bir-birining o‘rnini bosa olmaydi. O‘quvchining vositadan mamnun bo‘lishi til ko‘nikmasi oshganini isbotlamaydi. Sun’iy intellekt bilan tahrirlangan matnning yaxshilanishi ham o‘quvchi shu xatolarni keyingi mustaqil ishida takrorlamasligini kafolatlamaydi.

3.3. Yozma nutq va qayta aloqa

Sun’iy intellekt yaratgan qayta aloqa aniq, tushunarli va o‘quv maqsadiga mos bo‘lsa foydali bo‘lishi mumkin.

Masalan, A2 darajasidagi o‘quvchiga matnni butunlay C1 darajasidagi uslubda qayta yozib berish o‘rniga, artikllar, sifatlarning moslashuvi yoki so‘z tartibidagi uchta asosiy xatoni ko‘rsatish maqsadga muvofiq bo‘lishi mumkin.

Haddan tashqari murakkab qayta yozilgan matn o‘quvchining haqiqiy ehtiyojlarini yashiradi va tavsiya qilingan shakllarni o‘zlashtirishni qiyinlashtirishi mumkin.

Mas’uliyatli mashg‘ulotda o‘quvchi uchta variantni saqlashi mumkin: dastlabki matn, sun’iy intellekt takliflari va yakuniy matn. So‘ngra u qaysi o‘zgarishlarni qabul qilgani va nima sababdan shunday qarorga kelganini tushuntiradi.

Bu usul o‘qituvchiga faqat yakuniy natijani emas, balki o‘quvchining tahrirlash jarayonini ham kuzatish imkonini beradi. Tavsiyalar ishonchli lug‘atlar, darsliklar va o‘qituvchi izohlari bilan tekshirilishi lozim.

3.4. Modellashtirilgan suhbat va og‘zaki kompetensiya

Suhbatga asoslangan tizimlar o‘quvchiga darsdan tashqari vaqtda ham mashq qilish imkoniyatini berishi mumkin. Ular ayrim o‘quvchilar uchun xato qilish bilan bog‘liq ijtimoiy bosimni kamaytirishi va ko‘proq til mahsuli yaratishga yordam berishi ehtimol.

Biroq og‘zaki kompetensiya talaffuz, ohang, turli aksentlarni tushunish, suhbat navbatini boshqarish, tushunmovchiliklarni tuzatish va oldindan aytib bo‘lmaydigan javoblarga munosabat bildirish kabi ko‘nikmalarni ham o‘z ichiga oladi.

Faqat matn asosida ishlaydigan chatbot ushbu jihatlarning barchasini qamrab olmaydi. Ovozli vositalarda ham nutqni aniqlash va talaffuz bo‘yicha fikr bildirish sifati aksent, fon shovqini va ovoz xususiyatlariga qarab farqlanishi mumkin.

Shuning uchun raqamli mashqlarni juftlikdagi suhbatlar, autentik audio materiallar va o‘qituvchi tomonidan baholanadigan og‘zaki topshiriqlar bilan birlashtirish lozim.

3.5. Mustaqillik va o‘zini o‘zi boshqarib o‘rganish

Sun’iy intellekt o‘quvchiga o‘z ishini rejalashtirish, kuzatish va baholashda yordam bergandagina mustaqil ta’limni qo‘llab-quvvatlashi mumkin.

Mohebbi (2024) til o‘rganishda mustaqillik va o‘zini o‘zi boshqarishga bag‘ishlangan sharhida texnologiya mavjudligining o‘zi mustaqil o‘rganishni kafolatlamasligini hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi.

O‘zini o‘zi boshqarib o‘rganish maqsad qo‘yish, strategiyani tanlash, natijani kuzatish va yordamning ishonchliligini baholashni talab qiladi.

Fransuz tili darslarida o‘quvchi kundalik yuritishi mumkin. Unda sun’iy intellektga bergan savoli, olgan javobi, tekshirgan ma’lumotlari, aniqlagan xatolari va yakunda nimani o‘rganganini qayd etadi. Bu jarayon o‘quvchining faoliyatini ochiq ko‘rsatadi va texnologiyaga tanqidiy munosabatni shakllantiradi.

3.6. Etik xavflar va texnik cheklovlar

Ilmiy adabiyotlar va xalqaro tavsiyalar bir qator xavflarni hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi.

Ishonchlilik va uydirma ma’lumotlar. Generativ tizimlar ishonchli ko‘rinadigan, ammo noto‘g‘ri javoblar berishi mumkin. Xatolar grammatika, pragmatik qo‘llanish, madaniy ma’lumotlar va faktlarga taalluqli bo‘lishi mumkin. Ta’limda foydalaniladigan materiallar tekshirilishi kerak.

Shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish. O‘quvchilar xizmatning ma’lumotlarni qayta ishlash qoidalarini bilmasdan turib shaxsiy, maxfiy yoki himoyalangan ma’lumotlarni tizimga kiritmasliklari lozim. Ta’lim muassasalari yoshga va mahalliy qonunchilikka mos yo‘riqnomalar ishlab chiqishi kerak.

Til va madaniyatga oid tarafkashliklar. Tizimlar ayrim til variantlari yoki madaniy kontekstlarni boshqalardan ustun ko‘rsatishi mumkin. Fransuz tili ta’limida turli frankofon hududlaridagi nutq shakllari qanchalik aks ettirilgani tekshirilishi va variantlar yagona universal qoida sifatida ko‘rsatilmasligi kerak.

Qaramlik va akademik halollik. Agar sun’iy intellekt topshiriqni to‘liq bajarsa, o‘qituvchi o‘quvchining haqiqiy bilimini aniqlashda qiynaladi. Shu sababli foydalanishga ruxsat etilgan holatlar, yordamni ko‘rsatish tartibi va mustaqil bajarilishi shart bo‘lgan topshiriqlar aniq belgilanishi zarur.

Foydalanish imkoniyatlaridagi tengsizlik. Barcha o‘quvchilarda qurilma, internet, raqamli savodxonlik yoki pulli xizmatlardan foydalanish imkoniyati bir xil emas. Raqamli vositaga kira olmaydigan o‘quvchilarni jazolaydigan topshiriqlardan qochish va muqobil variantlarni taqdim etish kerak.

4. Muhokama

4.1. Tadqiqot natijalarini fransuz tiliga ko‘chirish muammosi

Mavjud ilmiy adabiyotlarning muhim qismi ingliz tilini o‘rganishga bag‘ishlangan. Shu sababli natijalarni barcha tillar va ta’lim sharoitlariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri tatbiq etish metodologik jihatdan to‘g‘ri emas.

Til resurslari, grammatik tuzilmalar, madaniy materiallar va pedagogik maqsadlar farq qilishi mumkin. Fransuz tilida og‘zaki va yozma nutq o‘rtasidagi farqlar, kelishik va moslashuv shakllari, olmoshlar, nutq registrlari va frankofon variantlari alohida e’tibor talab qiladi.

Shuning uchun FLE bo‘yicha tadqiqotlar foydalanilgan vosita, model versiyasi, berilgan ko‘rsatmalar, o‘quvchilar darajasi, topshiriqlar va baholash mezonlarini aniq ko‘rsatishi kerak. Aks holda natijalarni takrorlash va tekshirish qiyinlashadi.

4.2. Yordam olish va haqiqiy o‘rganish o‘rtasidagi farq

Sun’iy intellekt yordamida bajarilgan ish yaxshilanishi mumkin, biroq bu o‘zgarish uzoq muddatli o‘zlashtirishni anglatmaydi.

Ushbu ikki holatni farqlash uchun tadqiqotlarda mustaqil bajariladigan topshiriqlar va imkon qadar kechiktirilgan baholash bo‘lishi kerak.

Masalan, o‘quvchi dastlab matn yozadi, keyin uni sun’iy intellekt yordamida tahrirlaydi va undan so‘ng yangi topshiriqni hech qanday yordamchisiz bajaradi. Tahlilda nafaqat xatolar soni, balki lug‘at xilma-xilligi, izchillik, auditoriyaga moslik va tuzatishlarni tushuntirish qobiliyati ham hisobga olinadi.

Bu farq pedagogik jihatdan muhim: texnologiya o‘quvchining aqliy faoliyatini almashtirmasdan, uni faollashtirishi kerak.

Shu sababli topshiriqlarda tayyor javob so‘rash o‘rniga bosqichma-bosqich ko‘rsatmalar, xato sababini tushuntirish yoki turli variantlarning uslubiy farqlarini ko‘rsatish talab qilinishi mumkin.

4.3. Mas’uliyatli integratsiyaning besh bosqichli modeli

Hujjatli tahlil asosida maqolada quyidagi model taklif qilinadi.

1-bosqich — maqsadni belgilash.

O‘qituvchi rivojlantirilishi kerak bo‘lgan ko‘nikma va uni baholash usulini aniqlaydi. Masalan, B1 darajasida murojaat xati yozish, matn tuzilishi va xushmuomalalik shakllariga rioya qilish.

2-bosqich — vositani tanlash.

Vosita pedagogik vazifaga mosligi, foydalanish imkoniyati, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishi, foydalanish shartlari va til bo‘yicha javoblarining sifati asosida tanlanadi.

3-bosqich — o‘zaro ishlash jarayonini yo‘naltirish.

O‘quvchiga aniq ko‘rsatma beriladi. Masalan, sun’iy intellektdan butun matnni qayta yozish emas, uchta muhim xatoni aniqlash yoki ma’lum grammatik qoidani tushuntirish so‘raladi.

4-bosqich — tekshirish va tahrirlash.

O‘quvchi tavsiyalarni ishonchli manbalar bilan solishtiradi, qaysi o‘zgarishlarni qabul qilganini belgilaydi va qarorini asoslaydi. O‘qituvchi noto‘g‘ri izohlarni tuzatadi va murakkab jihatlarni tushuntiradi.

5-bosqich — o‘zlashtirishni tekshirish.

O‘quvchi o‘xshash vazifani sun’iy intellektsiz bajaradi. Bu olingan bilimning mustaqil qo‘llanishini tekshirishga imkon beradi. Baholash natija bilan birga o‘quvchining strategiyalarni tushuntirish va vositaning cheklovlarini anglash qobiliyatini ham hisobga oladi.

Ushbu model konseptual taklif bo‘lib, uning samaradorligi eksperimental tadqiqotlar orqali hali tekshirilishi kerak.

4.4. O‘qituvchilar va ta’lim muassasalari uchun tavsiyalar

O‘qituvchilarni tayyorlashda raqamli savodxonlik, til o‘qitish metodikasi va etik masalalar birgalikda ko‘rib chiqilishi lozim.

Faqat to‘g‘ri so‘rov yoki ko‘rsatma tuzishni o‘rgatish yetarli emas. O‘qituvchilar sun’iy intellekt javoblarini tekshirish, tarafkashliklarni aniqlash, mustaqil fikrlashni talab qiladigan topshiriqlarni loyihalash va foydalanish qoidalarini tushuntirishni ham bilishlari kerak.

Ta’lim muassasalari ruxsat etilgan vositalar, maxfiylik qoidalari, yordamdan foydalanishni ko‘rsatish talablari, taqiqlangan foydalanish holatlari va hamma uchun mavjud muqobil topshiriqlarni belgilashi zarur.

Siyosat faqat jazolashga qaratilmasligi kerak. U shaffoflikni, o‘quv jarayonini hujjatlashtirishni va axborotni tanqidiy baholash ko‘nikmalarini rivojlantirishni ham rag‘batlantirishi mumkin.

UNESCO tavsiya qilgan inson manfaatlariga yo‘naltirilgan yondashuvga ko‘ra, vosita ta’limiy maqsadlar, xavfsizlik va teng foydalanish imkoniyatlari asosida baholanishi kerak. O‘qituvchi topshiriqni loyihalash, o‘quvchi ehtiyojlarini tushunish va bilimni baholash uchun javobgar bo‘lib qoladi.

4.5. Kelgusidagi ilmiy tadqiqotlar yo‘nalishlari

Fransuz tilini o‘qitishda quyidagi empirik tadqiqotlar muhim ahamiyatga ega bo‘lishi mumkin:

- sun’iy intellekt yordamidagi tahrirni o‘qituvchi yoki tengdoshlar bergan qayta aloqa bilan taqqoslash;
- darhol kuzatiladigan va kechiktirilgan natijalarni mustaqil topshiriqlar orqali o‘lchash;
- CECR darajasi, ko‘p tillilik tajribasi va raqamli savodxonlikka qarab natijalarni o‘rganish;
- turli fransuz tili variantlarida sun’iy intellekt javoblarining sifatini tahlil qilish;
- o‘quvchilarning javoblarni tekshirish strategiyalarini kuzatish;

- turli ta’lim muassasalarida tenglik va maxfiylik bilan bog‘liq masalalarni o‘rganish.

Tadqiqotlar faqat qoniqish so‘rovnomalari bilan cheklanmasligi kerak. O‘quvchilarning fikrlari muhim, ammo ularni yozma ishlar, kuzatuvlar, muloqot yozuvlari va mustaqil natijalar bilan birga tahlil qilish zarur.

Namuna, vosita, topshiriq, baholash mezonlari va foydalanilgan model versiyalari batafsil bayon etilishi natijalarni qayta tekshirish imkonini oshiradi.

5. Xulosa

Generativ sun’iy intellekt fransuz tilini chet tili sifatida o‘qitishda suhbatlarni modellashtirish, yozma nutqqa qayta aloqa berish, o‘quv materiallari yaratish va o‘zini o‘zi boshqarib o‘rganishni qo‘llab-quvvatlash uchun yangi imkoniyatlar ochadi.

Biroq mavjud ilmiy dalillar turlicha bo‘lib, tadqiqotlarning muhim qismi ingliz tili, oliy ta’lim va o‘quvchilarning subyektiv fikrlariga qaratilgan. Shu sababli sun’iy intellekt til o‘rganish samaradorligini har qanday sharoitda avtomatik oshiradi, degan xulosaga kelish mumkin emas.

Ushbu vositalarning pedagogik qiymati topshiriq sifatiga, o‘quvchining javoblarni tanqidiy tekshirishiga, o‘qituvchining yo‘naltiruvchi roliga va mustaqil baholashning mavjudligiga bog‘liq.

Maqolada maqsadni belgilash, vositani tanlash, o‘zaro ishlash jarayonini yo‘naltirish, natijalarni tekshirish va bilimni mustaqil qo‘llashni baholashdan iborat besh bosqichli model taklif etildi.

Ushbu model kelgusida shaffof metodologiyaga ega empirik tadqiqotlarda sinovdan o‘tkazilishi lozim. FLE sohasidagi kelgusi tadqiqotlar vositalar va ta’lim kontekstlarini aniq tavsiflashi, mustaqil hamda kechiktirilgan baholashni o‘z ichiga olishi va turli til hamda o‘quvchi profillariga ko‘proq e’tibor qaratishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Chan, C. K. Y., & Hu, W. (2024). Application of generative artificial intelligence (GenAI) in language teaching and learning: A scoping literature review. Computers and Education: Open, 6, 100174. https://doi.org/10.1016/j.caeo.2024.100174

2. Conseil de l'Europe. (2020). Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer — Volume complémentaire. https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/cefr-companion-volume-and-its-language-versions

3. Crompton, H., et al. (2024). Research perspectives and trends in Artificial Intelligence-enhanced language education: A review. Heliyon, 10(19), e38617. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e38617

4. Lee, S., Choe, H., Zou, D., & Jeon, J. (2025). Generative AI (GenAI) in the language classroom: A systematic review. Interactive Learning Environments. https://doi.org/10.1080/10494820.2025.2498537